

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТКИ ВИСОЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ В с.ПІДЛИССЯ

ПЕТРО ДОВГАНЬ, ЯРОСЛАВ ОНИЩУК

За інформацією жителів с.Підлисся Золочівського району в невеликому піщаному кар'єрі, розташованому за 0,5 км на південний захід від села, за 0,2 км на південний схід від музею-садиби М.Шашкевича, під час вибирання піску було виявлено стародавній посуд¹. У 1995 р. Розвідковим загоном Львівського державного університету ім. Ів.Франка під керівництвом П.Довганя було проведено обстеження місцезнаходження. В результаті розвідки знайдено кілька фрагментованих посудин, які дали підстави для проведення ширших рятівних розкопок.

Пам'ятка розміщена на східному краю довгої піщаної коси, оточеної із заходу, півночі та сходу низинною рівниною. У південному напрямі вона переходить у горбистий рельєф. У 1970-их роках ця малородюча піщана місцевість була засаджена лісом. Останніми роками місцеві жителі почали вибирати пісок для господарських потреб, в результаті чого було виявлено цілий та фрагментований посуд різних форм.

У 1996-1997 рр. навколо кар'єру було закладено систему траншей (дво- і чотириметрової ширини) загальною площею 170 м². Це дало змогу виявити картину умов залягання культурних залишків. З'ясувалося, що знахідки зустрічаються на площі близько 800 м² (20 x 40 м) (рис. 1).

Геологічна картина місцезнаходження пам'ятки досить проста. Зверху, до глибини 0,3 м від сучасної поверхні, залягав дерновий шар темного лісового перегною, нижче — чистий жовтий з червонуватим відтінком пісок. Культурні залишки траплялися лише в піску на глибині 0,6-0,9 м. Переважно це невелика кількість уламків кераміки, а також цілі посудини та інші речі. У кількох місцях зафіксовано скупчення культурних залишків, зокрема посуду (рис. 1).

Скупчення № 1 виявлено на глибині 0,7 м і складалося з двох горщиків (рис. 2: 1), двох мисок (рис. 2: 2), двох черпаків (рис. 2: 4) і двох чашок (рис. 2: 3), а також бронзової шпильки (рис. 3: 5).

Скупчення № 2 знаходилось за 6 м на південний захід від попереднього і складалося з двох горщиків (рис. 3: 2,3), миски (рис. 5: 1), черпака (рис. 5: 4) і двох чашок (рис. 4: 2,3). Крім того, тут були бронзова сережка (рис. 3: 7) та уламок персня (рис. 3: 6).

Скупчення № 3 простежено на відстані 2 м на північний захід від скупчення № 2. До його складу входили горщик (рис. 3: 4), дві миски (рис. 4: 6; 5: 3) та чашка.

Скупчення № 4 засвідчено за 3 м на північний захід від скупчення № 3. У ньому перебували горщик (рис. 3: 1), черпак (рис. 5: 2) і частина великої миски (рис. 5: 5).

Здобутий з дослідженої площі комплекс речей складається з 22 посудин та кількох інших предметів. Посуд ліпний і виготовлений з глини, яка містить домішку дрібного шамоту і піску. Випал середньої міцності, поверхня коричневого і сірого кольорів, інколи з темними плямами, добре зглажена, особливо в черпаках. За формою кераміка поділяється на горщики, миски, черпаки і чашки.

Горщики — 5 екз. невеликі, переважно тюльпановидні. Висота їх становить 13-18 см, діаметр вінець — 13-14 см, дна — 7-8 см. Один з горщиків має банкоподібну форму, прикрашений у верхній частині валиком з ямками та отворами під краєм (рис. 3: 2). Округлі наскрізні проколи під вінцями наявні в інших горщиках.

Миски — 6 екз. — низькі широкі посудини з відносно малим товстим дном і плавно нахиленою до середини верхнього частиною. Висота їх не перевищує 10 см, діаметр вінець — 25 см (рис. 2: 2). Привертає увагу невелика мисочка з ямкою на зовнішній поверхні дна та слідами лощення на стінках (рис. 4: 4).

Черпаки — 4 екз. — це невеликі посудини з малим дном, переважно конічної форми. Один з них має розширену нижню і дещо звужену високу верхню частину (рис. 2: 4). Висота черпаків становить 5-6 см.

Чашки — 6 екз. — це маленькі посудинки з нестабільною формою. Дві з них біконічні (рис. 2: 3; 4: 3). Одна посудинка має заокруглене дно. Висота чарок становить 4-7 см.

Описаний посуд має численні аналоги на пам'ятках висоцької культури в межириччі Західного Бугу і Стиру, зокрема на могильниках у Висоцьку та Золочеві. Певною специфікою

керамічного комплексу з Підлісся є відсутність тут горщиків з рустикованою зовнішньою поверхнею, які зрідка трапляються на пам'ятках висоцької культури.

Важливими знахідками є бронзові прикраси: шпилька, сережка і уламок персня. Перша з них виготовлена з округлого у перетині дроту довжиною 12 см. Верхній її кінець плоский і загнутий у кільце. У нижньому, загостреному, є два поперечні рівчаки (рис. 3: 5). Такі прикраси характерні для пам'яток висоцької культури.

Сережка виготовлена з плоского дроту, загострені округлі кінці якої заходять один за другий. Діаметр прикраси складає 2 см (рис. 3: 7).

7). Уламок персня з дроту округлого перетину також невеликих розмірів (рис. 3: 6).

На дослідженій площі пам'ятки Підлісся знайдено декілька дрібних відщепів з кременю і фрагмент крем'яного виробу (рис. 2: 5).

На основі вище наведеного можна зробити висновок, що належність даного місцезнаходження до висоцької культури не викликає сумнівів.

Дещо складнішим є питання про час її існування. Спираючись на деякі типологічні риси посуду, можна припустити, що вона відноситься до середньої пори існування висоцької культури, оскільки на ній немає інших раніших чи, навпаки, пізніших ознак.

Питання про характер пам'ятки є, безумовно, складним, так як на ній не виявлено типових рис, властивих як для поселень, так і для могильників. Зокрема, на поселеннях висоцької культури знайдені житла, залишки вогнищ, великі форми посуду. На пам'ятці в Підліссі вони відсутні.

Для висоцьких могильників характерне переважно тілопокладення з мініатюрним посудом та численними, головню бронзовими прикрасами. В Золочеві могильні ями були викопані у глинистому ґрунті, у Чехах (Луговому) і Висоцьку — у чорноземі. Знахідки з Підлісся залягають у винятково чистому піску без будь яких вкраплень гумусу від діяльності людини або тління скелетних останків. Не виявлено на пам'ятці й жодних остеологічних залишків.

Таким чином, зважаючи на розвідковий характер досліджень в Підліссі, питання інтерпретації пам'ятки поки що залишається відкритим. Не виключено, що це могла бути короткочасна стоянка людей висоцької общини на шляху до поселення чи могильника. Правдоподібність даного припущення покажуть більш ширші розкопки на території описаного місцезнаходження.

¹ Знайдені посудини мешканці села зберігають у своїх оселях.

² Довгань П.М. Нові матеріали до археологічної карти Золочівського та Бродівського районів Львівської області // Археологічні дослідження Львівського університету у 1995 р. - Львів: Ред.-вид. відділ Львівського університету, 1996. - С. 16.

³ Крушельницька Л.І. Могильник висоцької культури у Золочеві // Археологія. - 1963. - 19. - С. 122-135.

⁴ Крушельницькая Л.И. Высоцкая культура // Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза и раннее железо). - К.: Наук. думка, 1990. - С.115-116.

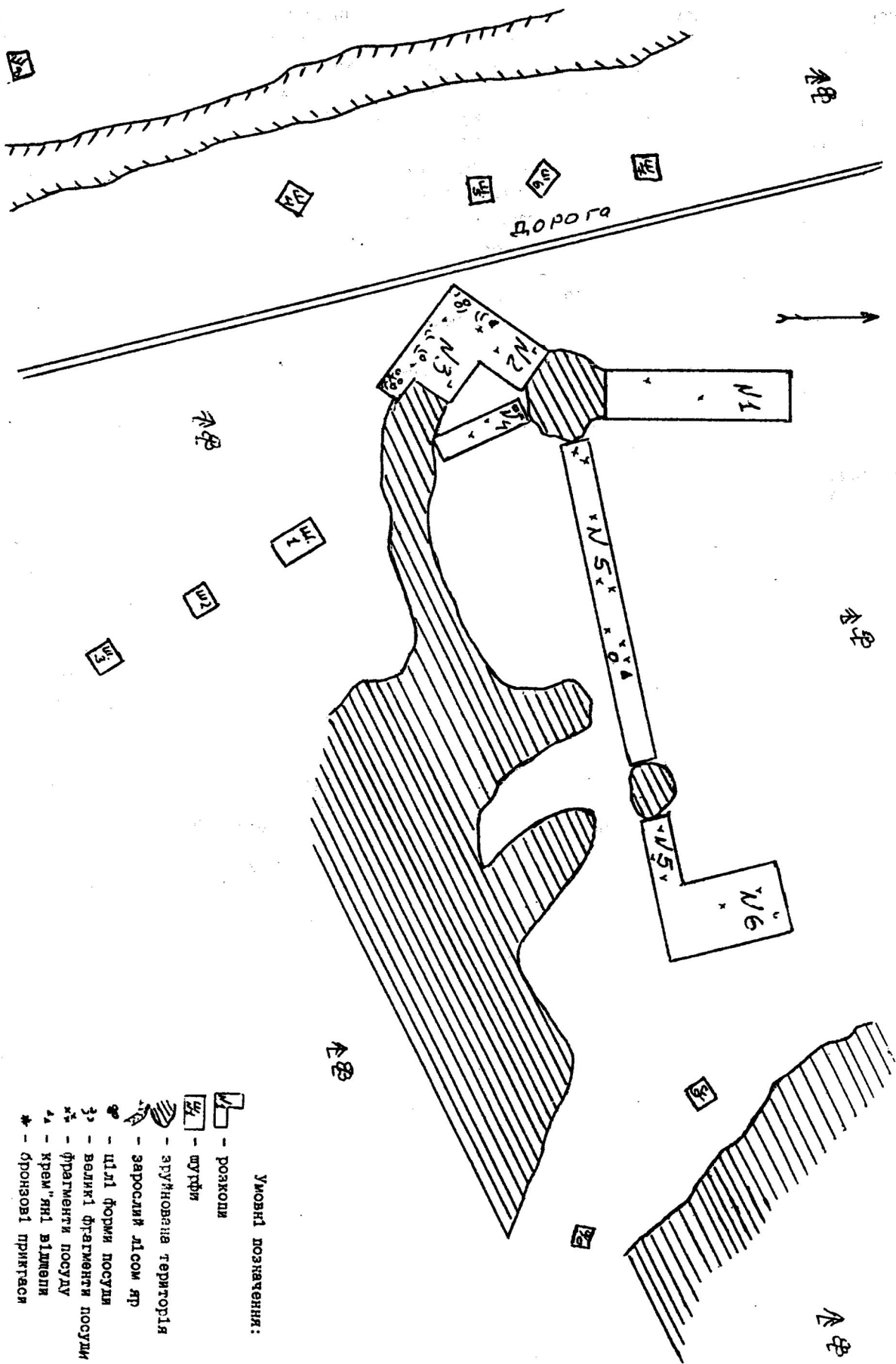
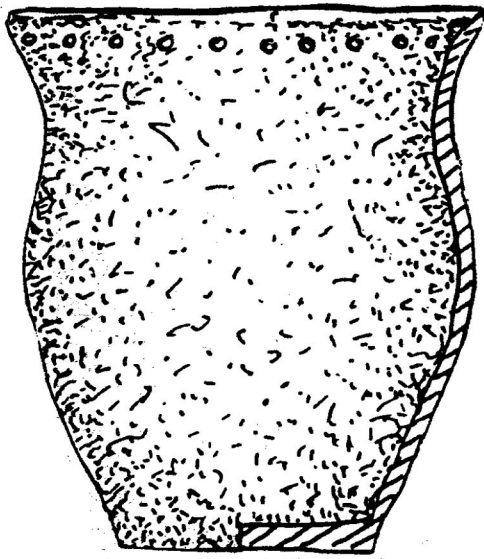
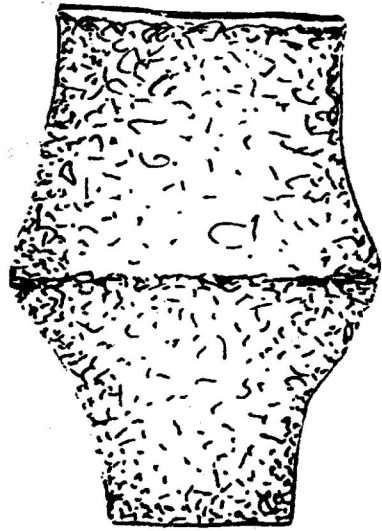

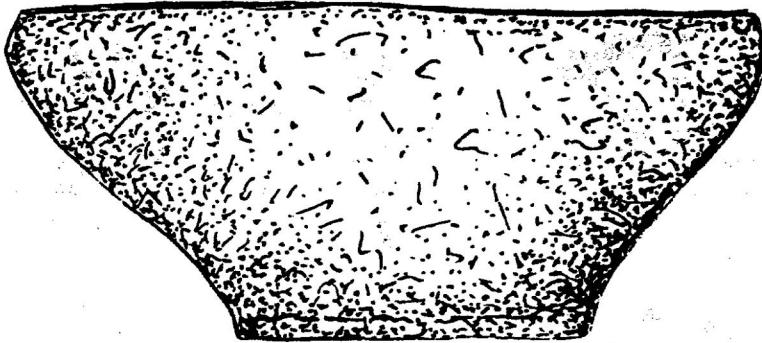
Рис. 1. Підлісся. Ситуаційний план.

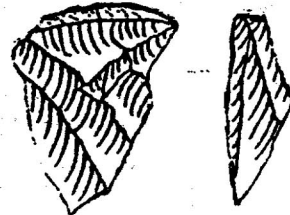
1

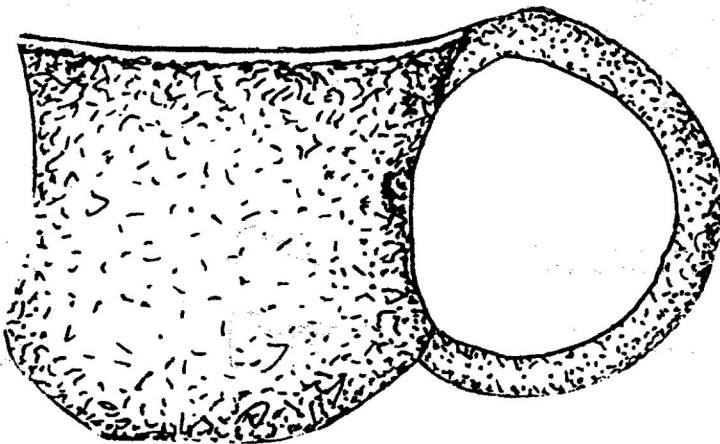
3

2

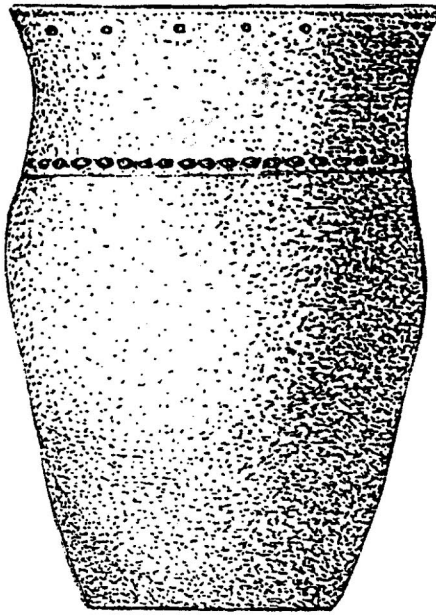

5

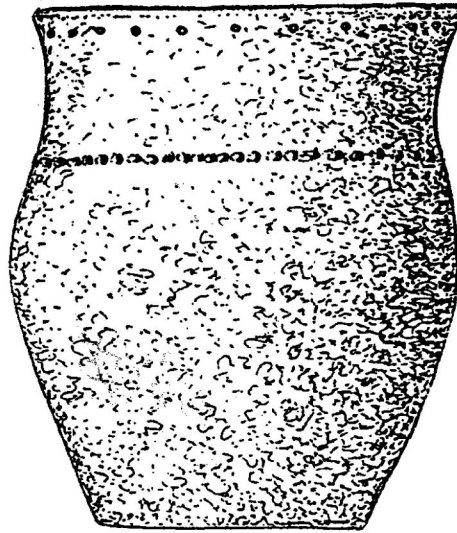

4

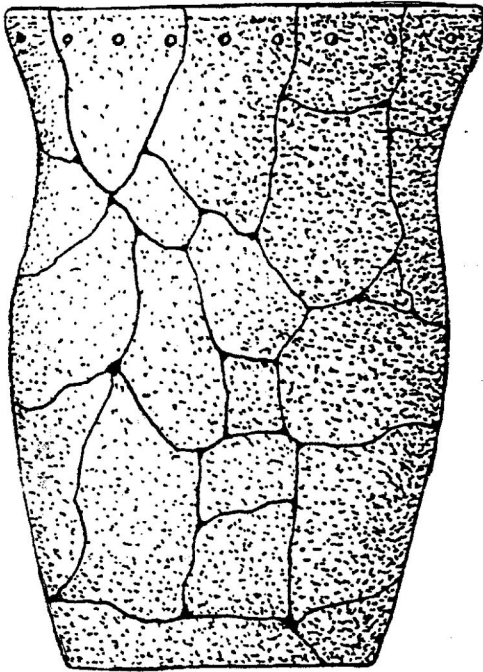
Рис. 2. Підлисса. Глиняний посуд (1-4) і фрагменти крем'яного знаряддя.

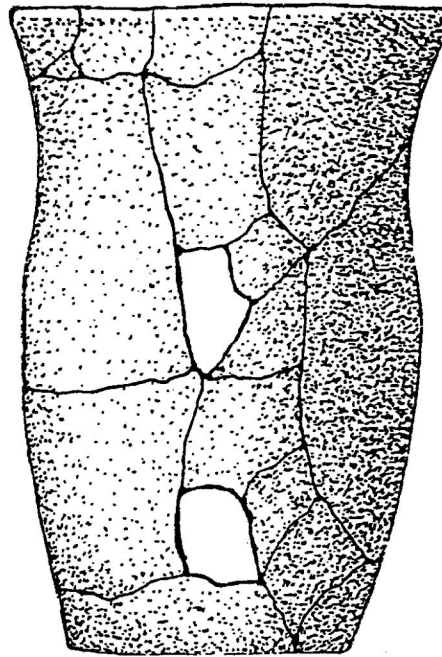
1

2

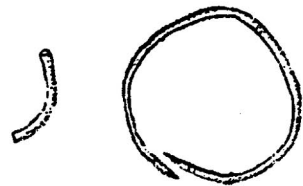
3

4

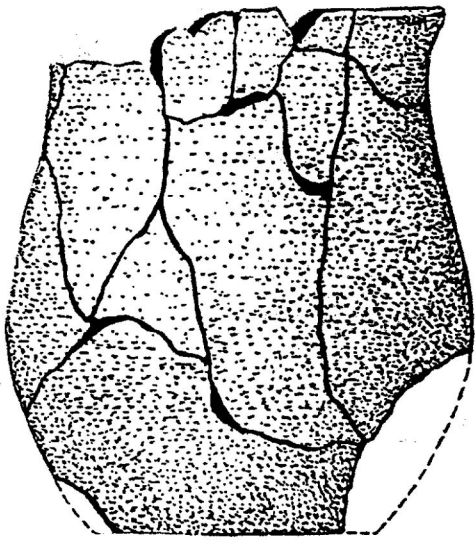
5

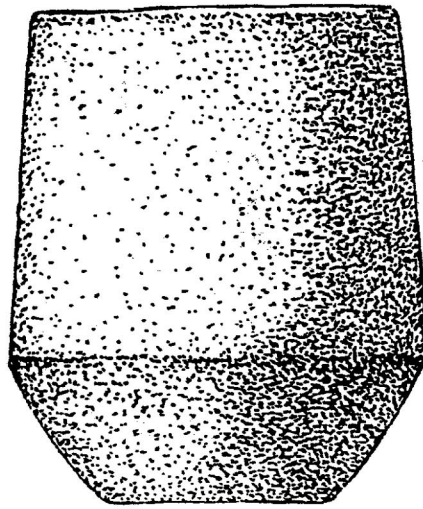
6

7

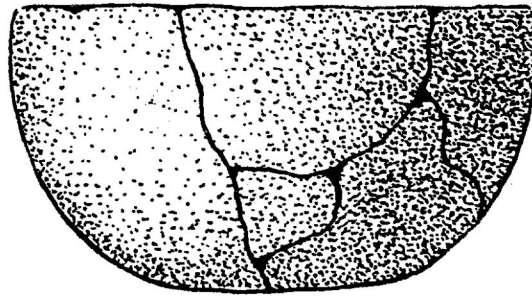
Рис. 3. Підлистя. Глиняні горщики (1-4) та бронзові прикраси (5-7).

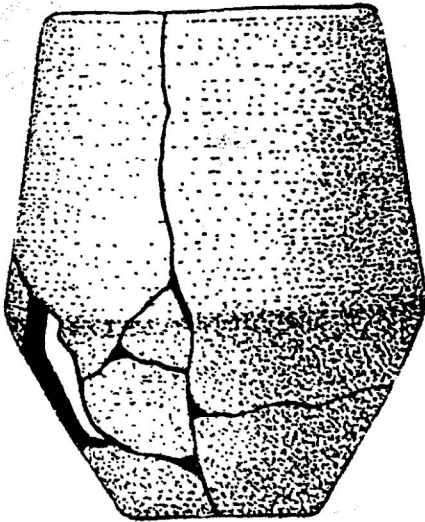
1

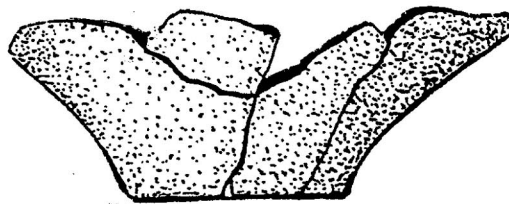
2

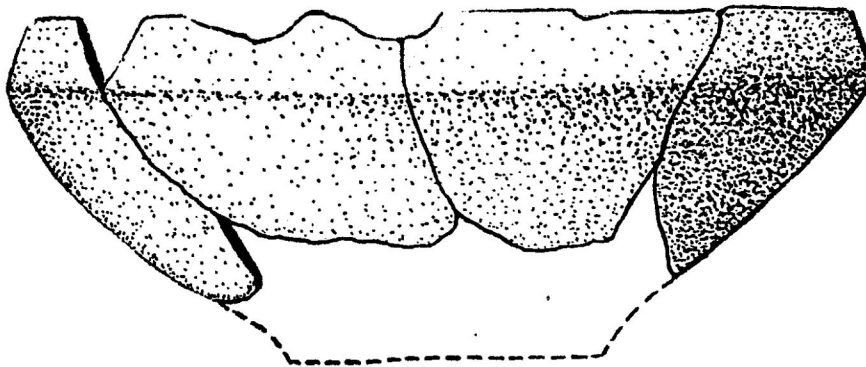
4

3

5

6

Рис. 4. Підлисса. Глиняний посуд.

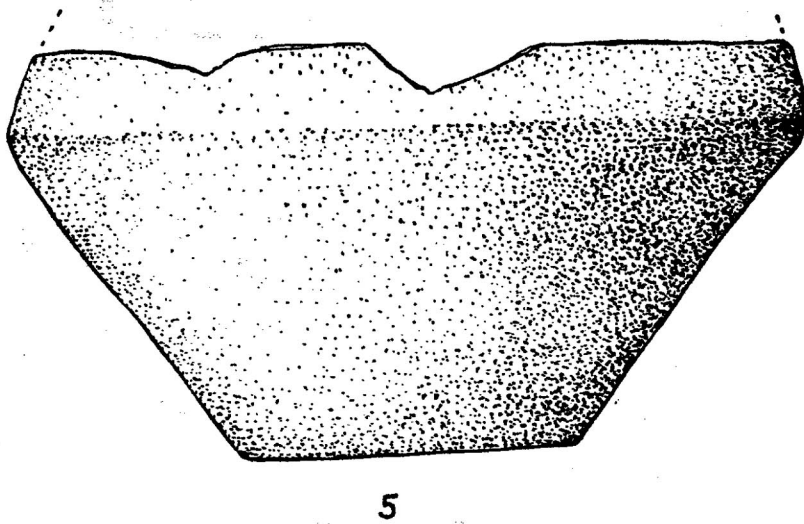
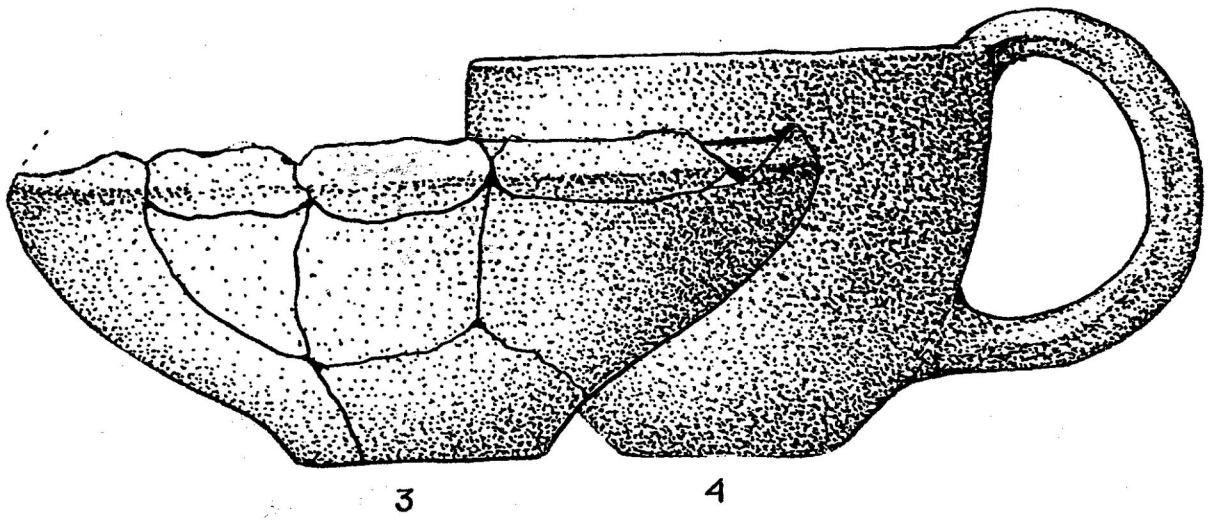
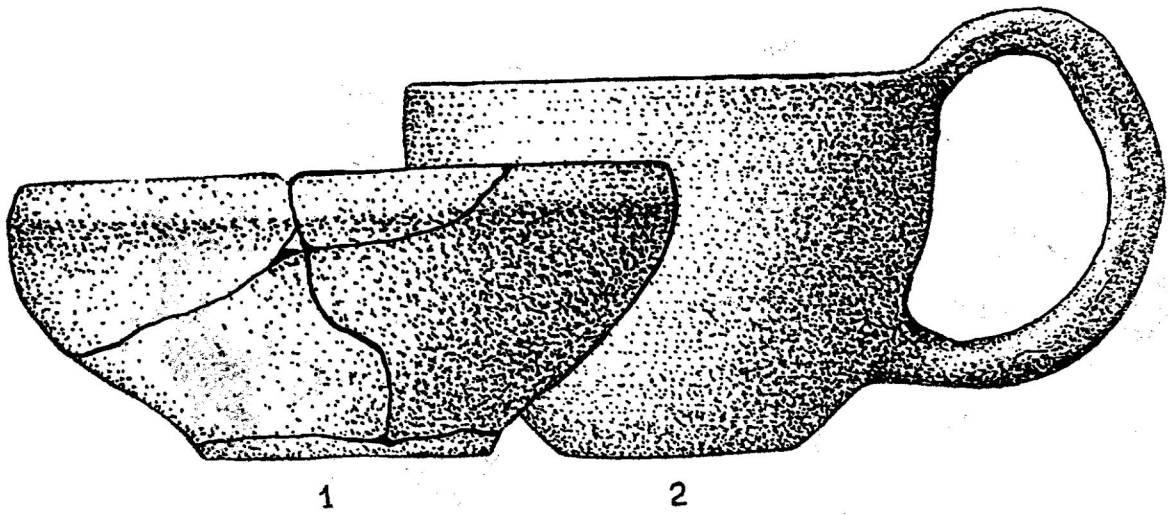

Рис. 5. Підлісся. Глиняний посуд.